

Beleidsnota's van Amsterdam, Rotterdam en Den Haag blinken uit in wervend taalgebruik

De laatste jaren wordt in het ruimtelijk beleid voor steden steeds meer gebruik gemaakt van binnenstadsplannen: beleidsdocumenten speciaal voor de binnenstad, met als belangrijk aspect de herstructurering van de openbare ruimte. Hoe zijn deze beleidsdocumenten te karakteriseren, wat is hun functie en wat zijn, met betrekking tot de herstructurering van de openbare ruimte, de opvallende overeenkomsten en verschillen in deze nota's?

ROELIEN BOLHUIS*

De stad staat de laatste tien jaar ruimschoots in de belangstelling. Door een daling van de gemiddelde woningbezetting, het Rijksbeleid met de doelstelling het verkleinen van de woonwerkafstanden, en de individualisering, is de stad momenteel erg populair. Door deze algemene herwaardering van het stedelijk gebied is er enerzijds meer aandacht voor de problemen in de stad en anderzijds meer aandacht voor de potenties van de stad.

VISITEKAARTJE

Er is steeds meer sprake van concurrentie tussen de steden onderling. Zij willen zich profileren via het versterken van de eigen identiteit. De binnenstad bepaalt natuurlijk in hoge mate de identiteit van de stad en kan dan ook gezien worden als het 'visitekaartje' van het hoogwaardige stedelijke milieu.

Omdat de openbare ruimtes op hun beurt weer het gezicht vormen van een binnenstad, wordt in het huidige binnenstedelijk beleid veel aandacht besteed aan het functioneren en herinrichten van de openbare ruimte. De bestuurders streven vooral naar een aantrekkelijke, goed ingerichte openbare ruimte. Dit leidt tot herstructureren in de binnensteden, om

plaats te bieden aan nieuwe ontwikkelingen en om specifieke (ruimtelijke) problemen op te lossen.

DOELSTELLINGEN

Dit beleid is zoals gebruikelijk verwoordt in beleidsnota's. Voor Amsterdam zijn dit de *Periodieke Rapportages '87 en '89*, de *Visie op de herinrichting van de openbare ruimte* en het *Beleidsplan Binnenstad 1993*. Den Haag heeft zijn *Kern Gezond* en Rotterdam kent het *Binnenstadsplan 1992-2000* en het *Beleidsplan Buitenruimte Centrum*.

Bij vergelijking van de verschillende beleidsdocumenten voor de binnensteden van 'de grote drie', valt vooral op dat bij alle drie dezelfde doelen worden nagestreefd: het vergroten van de veiligheid, de aantrekkelijkheid en de bereikbaarheid van de binnenstad. Bij deze laatste doelstelling gaat het vooral om het verbeteren van het openbaar vervoer en van fiets- en voetgangersvoorzieningen.

Door de aanwezigheid van de auto in de gehele binnenstad zien Den Haag en Amsterdam,

voornamelijk door hun kleinschaliger opzet en verkaveling, weinig mogelijkheden om de doelstellingen te verwezenlijken. Zij kiezen dan ook voor het autoluw maken van delen van de binnenstad. In Rotterdam komt dit iets minder uitgesproken naar voren, omdat deze stad door haar ruimere opzet minder problemen heeft met de auto.

OPSCHONEN

In een binnenstad waar men het autoverkeer wil terugdringen en de openbare ruimte of de verblijfskwaliteit wil vergroten, ontstaan grote mogelijkheden. De ruimte die het elimineren van het autoverkeer oplevert, kan ten goede komen aan functies die een verhoging van de verblijfskwaliteit opleveren.

Bij het aantrekkelijker maken van de binnenstad moet gedacht worden aan het herstructureren van de openbare ruimte: het 'opschonen' van de straten, het herindelen van de openbare ruimte (door vrijgekomen ruimte van de auto en van opstallen enzovoort) en eventueel het toevoegen van functies. De der-

Wipkippen: obstakels voor een multifunctionele openbare ruimte? Foto: Ronald Klip

de doelstelling, het vergroten van de veiligheid, moet bereikt worden door het bewerkstelligen van de eerste twee.

DRUK

De problematiek in de binnensteden van Amsterdam, Den Haag en Rotterdam loopt nogal uiteen. Omdat in Amsterdam zoveel gebruikers en verschillende functies aanspraak maken op de openbare ruimte, wordt de druk op de binnenstad te hoog. Amsterdam wil haar openbare ruimte in de binnenstad leger maken, waardoor een aangenamer verblijfsklimaat ontstaat. Den Haag en Rotterdam zijn daarentegen genoodzaakt functies toe te voegen om het verblijfsklimaat in de stad te verbeteren. Deze binnensteden moeten levendiger worden, vooral in de avonduren, door toevoeging van woningen en functies van recreatieve aard. Daarnaast is meer samenhang gewenst tussen de gebieden waar de activiteiten plaatsvinden. Om dit te bereiken moeten, volgens de beleidsdocumenten, nieuwe verbindingen worden aangelegd.

CONTROLE

In de drie binnensteden wordt gestreefd naar een ordelijke en overzichtelijke openbare ruimte door het verwijderen van rommelige hoekjes en opstellen. Daardoor ontstaat meer controle op de activiteiten in deze gebieden, zodat ongewenste ontwikkelingen kunnen worden tegengegaan. Met deze maatregelen wordt de verblijfskwaliteit in de openbare ruimte, volgens de bestuurders, sterk vergroot, omdat er lege en ordelijke openbare ruimtes worden gecreëerd die in potentie multifunctioneler zijn dan voorheen. Obstakels zijn weggehaald en elk evenement zou hier dus plaats kunnen vinden. De herinrichting van de Nieuwmarkt in Amsterdam is hiervan een goed voorbeeld.

Met de eerder genoemde knelpunten in de binnenstad van Amsterdam ligt de keuze voor een legere openbare ruimte wel in de lijn van de verwachting. Maar ook Rotterdam en Den Haag kiezen bij het herinrichten van het openbaar gebied de leegte als speerpunt, zoals bij het Haagse Spui of het Rotterdamse Schouwburgplein. Aan deze heringerichte pleinen of openbare ruimtes zijn het vooral nieuwe functies die de binnenstad verlevendigen. Het aanleggen van een eenduidige bestrating en inrichting zorgt slechts voor een aangenamer verblijfsklimaat en betere verbindingen in de binnenstad.

WERVEND

De genoemde beleidsdocumenten voor de binnensteden hebben geen juridische basis, zoals een structuur- of een bestemmingsplan. Het zijn plannen die los staan van de Wet op de Ruimtelijke Ordening. De beleidsdocumenten hebben naast de aloude planningsfunctie tevens een aantal andere functies, bijvoorbeeld een communicatieve. Het zijn ideeën die tot de

Ook afval heeft een plek in de openbare ruimte nodig. Foto: Ronald Klip

verbeelding moeten spreken, die de mogelijkheden van een gebied voor het creëren van een 'Nieuwe Stedelijkheid' aannemelijk moeten maken.

Zo'n beleidsdocument dient tevens als ruimtelijk kader voor diverse deelgebieden, projecten of herinrichtingsvoorstellen van de openbare ruimte. Elke stad geeft er een specifieke inhoud aan, afhankelijk van de omstandigheden.

Den Haag bijvoorbeeld, met zijn *Kern Gezond*, kiest voor een duidelijk uitvoeringsgericht karakter. Het grootste probleem van de Haagse binnenstad is het ontbreken van een ruimtelijke samenhang. Daarom heeft het plan een integraal karakter. Daarnaast heeft het een wervende functie. Het plan wordt een communicatiemiddel voor het binnenhalen van investeerders in de binnenstad.

HERINTERPRETATIE

De beleidsdocumenten voor de binnenstad van Amsterdam en Rotterdam blijken daarentegen lang niet zo uitvoeringsgericht en integraal te zijn. Deze twee steden kennen aparte plannen die aangeven wat de karakteristieke elementen zijn, wat de structuur van de binnenstad is en hoe deze ruimtelijke kwaliteiten optimaal benut zouden kunnen worden. Eigenlijk vormen deze plannen een herinterpretatie van de aanwezige ruimtelijke structuur. Maar ook bij deze twee steden is er duidelijk sprake van een wervend karakter bij de beleidsdocumenten voor de binnenstad.

Het doel van deze plannen is dus niet zozeer het vastleggen maar veel meer het stimuleren, het duidelijk maken van de richting van het be-

leid. Het blijken achtergrondvisies om samenhang te brengen in de diverse projecten. Na deel van dit soort beleidsdocumenten is dat het verbeteren van het imago te veel naar voren komt.

VERHULLEND

Omdat met de opkomst van de city-marketing de stad min of meer verkocht moet worden, gaat het bij deze binnenstadsplannen vooral om het benadrukken van kwaliteit. Daarbij wordt het toepassen van verhullend, inconcreet taalgebruik niet geschuwd.

Dit taalgebruik spreekt weinig tot de verbeelding en is voor verschillende interpretaties vatbaar. Woorden als integraal, amorf, sferen en kwaliteit worden te kust en te keur gebruikt, zonder dat duidelijk is wat ermee wordt bedoeld. Het volgende citaat uit het Beleidsplan Buitenruimte van Rotterdam is hiervan een goed voorbeeld: "Voor de Buitenruimte van Waterstad ligt een nieuwe uitdaging in het ontwerpen van pauzes, die het recreatief weefsel sluiten en nieuwe vormen van gebruik in zich opnemen."

Het zal duidelijk zijn dat dergelijk wervend en tegelijkertijd verhullend taalgebruik, waarbij het belangrijkste oogmerk imagoverbetering lijkt, niet bijdraagt aan een beter begrip van de problematiek.

*De auteur is als planoloog afgestudeerd aan de Faculteit der Ruimtelijke Wetenschappen van de Universiteit van Amsterdam, in de richting Stedelijke Planning en Beheer. Dit artikel is gebaseerd op haar doctoraalscriptie *Binnensteden binnenstebuiten*